

4. Konstytucija Ukrai'ny vid 28.06.1996 №254k/96–VR [Elektronnyj resurs] / Oficijnyj sajт Verhovnoi' Rady Ukrai'ny. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96–vr>

5. Pogorilko V. Konstytucijne pravo Ukrai'ny / V. Pogorilko. – K., 2006.

6. Tomenko M. Konstytucijnyj proces jak poshuk strategichnyh prioritytetiv Ukrai'ny / M. Tomenko. – K., 2010.

Voitenko Yu. M., Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Department of Political Science, SHEE «Perejaslav–Khmelnitsky State Pedagogical University named after Gregory Skovoroda» (Ukraine, Perejaslav–Khmelnitsky), Voit82@mail.ru

Contemporary issues in the mechanism of checks and balances inherent in the Constitution of Ukraine

This article analyzes the main problems which are inherent in the mechanism of checks and balances in the current Constitution of Ukraine. Emphasized on the imbalance of powers between the main institutions of state power in Ukraine. It is claimed that the President of Ukraine is not the chief executive, but has influence on the formation of all its branches. Given this, Ukraine is more presidential-parliamentary republic than – on the contrary. This paper gives recommendations how should redistribute powers between the supreme bodies of state power to its balance and prevent the usurpation by any institution.

Keywords: President, Parliament, government, institute impeachment, the balance of powers, the Constitution, the law, the court, deputy, republic.

Войтенко Ю. Н., кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры политологии, ГВУЗ «Переяслав–Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды» (Украина, Переяслав–Хмельницкий), Voit82@mail.ru

Современные проблемы в механизме сдержек и противовесов заложенные в Конституции Украины

Проведен анализ основных проблем, которые заложены в механизме сдержек и противовесов в действующей Конституции Украины. Отмечается, что есть дисбаланс в полномочиях между основными институтами государственной власти в Украине. Указывается, что Президент Украины не является главой исполнительной власти, но оказывает влияние на формирование всех ее ветвей. Учитывая это, Украина является более президентско-парламентской республикой, чем – наоборот. В этой статье автор дает рекомендации, каким образом следует перераспределить полномочия между высшими органами государственной власти, чтобы ее сбалансировать и сделать невозможным узурпацию любым институтом.

Ключевые слова: Президент, Парламент, Правительство, институт, импичмент, баланс, полномочия, Конституция, закон, суд, депутат, республика.

* * *

УДК 94:930.1(477.8)

Докаш О. Ю.,

кандидат політичних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних наук та права, Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету (Україна, Чернівці), sanax79@mail.ru

Політична компетентність партійної номенклатури західних областей України (кінця 30–х – початку 50–х рр. XX ст.): аксіологічний та діяльнісний аспекти

Метою статті є дослідження політичної компетентності партійної номенклатури західних областей України періоду утвердження сталінського тоталітарного режиму в аксіологічному та діяльнісному вимірах на основі сучасної методології політичної науки. Основним джерелом формування специфічного феномену політичної компетентності партійної номенклатури західних областей став політико-культурний досвід керівних партійних, радянських та комсомольських працівників СРСР, здобутий в роки т.зв. «Великого терору». Особливу увагу зосереджена на аксіологічній характеристиці керівних працівників центральних, обласних, районних та міських комітетів КП(б)У в порівнянні з традиційними рисами політичної культури Західної України, Північної Буковини та Закарпатської України 20–30-х років XX ст.

Ключові слова: політична компетентність, партійна номенклатура, західні області УРСР, політичні цінності, політична діяльність.

Пропонована тема дослідження вирішує важливі теоретичні та прикладні завдання, дозволяючи на новітньому методологічному інструментарії охарактеризувати

домінантні ціннісні та діяльнісні прояви утвердження нової правлячої політичної страти західноукраїнського соціуму періоду Другої світової війни та перших післявоєнних років – номенклатури керівників партійних, радянських та комсомольських кадрів.

Окреслена проблематика знайшла певне відображення в працях Р. Аксельрода [1], В. Гулая [2], О. Довганича [9], Н. Лепської [15], Б. Яроша [23] та є продовженням політологічних розвідок автора.

Метою даної роботи є комплексний історико-політологічний аналіз партійної номенклатури західних областей України в період утвердження сталінського тоталітарного режиму.

В найзагальнішому розумінні політична компетентність – це інтегральне поняття, яке відображує системоутворюючу властивість відповідності сукупності знань, досвіду, здібностей, повноважень політичного суб'єкта до сфери політичної життєдіяльності і об'єктивно існуючих вимог до нього з боку суспільства; володіння певними повноваженнями суб'єктом політики; освоєння суб'єктом політики інструменталізованих знань і досвіду політичної сфери діяльності, які дозволяють оцінювати політичних процеси і брати в них активну участь [15, с. 309]. За ширшого підходу, політична компетентність – це сукупність знань та практичного досвіду політичних суб'єктів про політику і владу, природу, функції та організаційну структуру сучасної держави, структуру та роль державного апарату у визначенні й реалізації основних напрямів внутрішньої і зовнішньої політики держави, сприйняття власної ролі й ролі інших людей у політичних процесах, наявність здібностей відповідної кваліфікації для роботи у владних структурах, ефективна діяльність або виконання певних функцій, що дають змогу забезпечувати розв'язання проблем і досягати певних позитивних результатів у галузі професії або виді діяльності, вміння оцінювати й аналізувати наслідки своїх дій [19, с. 336]. При цьому варто враховувати, що від якості та рівня компетентності владної еліти у вирішальній мірі залежить авторитет та легітимність влади [1, с. 1].

Слід зазначити, що вже з перших кроків після возз'єднання сталінська тоталітарна система нехтувала місцевими особливостями, усталеними звичаями й традиціями. Водночас із значною допомогою, яку надавала їй вся країна у розбудові промисловості, культури, освіти, спостерігалось й виразне намагання нової адміністрації уніфікувати управління економічною, соціально-політичною й культурною сферами Західної України. Незважаючи на те, що певна частина місцевого населення, в т.ч. й інтелігенція, була залучена до участі в господарському та культурному житті регіону, вирішальну роль у новому радянському апараті відігравали «уповноважені», яких було надіслано із східних районів України. Саме ці «уповноважені» ЦК ВКП(б) та ЦК КП(б)У, які, за офіційною термінологією, «мали досвід соціалістичного будівництва», на загал очолювали міські й повітові тимчасові управління, місцевим же уродженцям, в тому числі й активістам КПЗУ, було дозволено очолити низову ланку органів тимчасового управління – селянські комітети.

27 листопада 1939 р. Політбюро ЦК(б)У затвердило склади бюро обкомів КП(б)У та виконкомів західних областей України [18, с. 57–62]. Одним із перших заходів сталінського режиму стало створення місцевих комітетів КП(б)У та первинних партійних організацій на

підприємствах, в установах та організаціях краю відповідно до постанови ЦК ВКП(б) від 1 жовтня 1939 р. «Про створення первинних партійних організацій і оголошення прийому до партії в західних областях УРСР». Процес формування партійних структур відбувався форсованими темпами, без врахування місцевої специфіки. Наприкінці 1939 – початку 1940 р. в західні області УРСР було скеровано зі сходу 1534 адміністративних працівники, 60 комуністів призначили на роботу редакторами районних та багатотиражних газет, 265 осіб для заповнення вакансій у судах та прокуратурі, 1215 комуністів і комсомольців як інструкторів та пропагандистів партійних комітетів і т.д. [13, с. 44]. У квітні 1940 р. партійна організація Тернопільщини нараховувала майже 2,7 тис. членів та кандидатів у члени КП(б)У, з яких абсолютна більшість (понад 96) становили службовців, тобто партійні, радянські та господарські керівники різного рівня, які в своїй більшості прибули зі східних районів УРСР та інших республік Союзу [7, арк. 21]. На вересень 1940 р. Дрогобицька обласна партійна організація – майже 4 тис. членів, серед яких на частку українців припадало – 63,3%, росіян – 28,2%, євреїв – 5,5% [3, арк. 17]. Як результат, на 1 липня 1941 р. в семи західних областях УРСР (разом з Чернівецькою) вже налічувалося понад 34,1 тис. комуністів, що становило тільки 6,1% чисельності всієї республіканської партійної організації. Характерним з огляду на значення м. Львова як найбільшого міста та адміністративно-господарського й освітньо-культурного центру краю було те, що в Львівській області зосереджувалося майже 24,3% комуністів західних областей Радянської України [22, арк. 80].

Як впливає із доповідної записки першого секретаря ЦК КП(б)У М. Хрущова секретарю ЦК ВКП(б) Г. Маленкову станом на 30 квітня 1940 р. в західних областях УРСР було недоукомплектовано 1740 посад партійних функціонерів, для заповнення яких зі східних областей було скеровано 532 особи, що призвело до дефіциту відповідних кадрів вже в цих регіонах, який пропонувалося заповнити за рахунок скерування партійних кадрів з інших республік СРСР, незважаючи на незнання української мови [18, с. 92–93].

Поряд із формуванням системи партійних органів розбудовувалася система виконавчих комітетів рад депутатів трудящих. Відповідно до Указу Президії Верховної Ради СРСР від 4 грудня 1939 р. на території Західної України було утворено шість областей. Так, для налагодження партійної і радянської роботи, зміцнення керівництва різними сферами господарського і культурно-освітнього життя Північної Буковини від липня 1940 р. сюди направлялися кадри із областей УРСР та залучалися комуністи-підпільники, що діяли раніше на теренах Бессарабії і Північної Буковини [14, с. 171]. Вже 20 серпня 1940 р. ЦК КП(б)У затвердив склад бюро обласного комітету партії, яке очолив перший секретар І. Грушецький, а Президія Верховної Ради УРСР призначила склад Чернівецького облвиконкому на чолі із О. Коліковим.

Початок німецько-радянської війни 22 червня 1941 р. зупинив процес прискореної уніфікації партійною номенклатурою західних областей УРСР відповідно до загальносоюзних взірців, але вже восени 1943 р. було створено організаційні групи обласних комітетів партії, які після відновлення сталінського тоталітарного режиму

в Західній Україні мали зосередити у своїх руках основні важелі впливу та забезпечити якнайшвидшу реінтеграцію західноукраїнського регіону до загальносоюзного простору. Очолили їх «перевірені» роками сталінського життя партійні функціонери. 23 квітня 1944 р. бюро Львівського обкому КП(б)У прийняло постанову про створення трьох оперативних груп працівників обкому і облвиконкому для забезпечення функціонування апарату влади [12, с. 251].

Поповнення партійного апарату, органів влади та управління відбувалося передовсім за рахунок кількісного зростання, без достатнього врахування досвіду, фахового та освітнього рівнів, моральних якостей. Так, вже на 20 серпня 1944 р. для посилення керівної роботи зі східних регіонів УРСР та СРСР до Станіславської області було скеровано 793 особи, в тому числі 190 партійних функціонерів [22, арк. 1]. На той час у Дрогобицькій області працювало 5 783 прибулих відповідальних працівників [4, арк. 37]. Стосовно їхнього галузево-відомчого розподілу, то працівники органів НКВС, НКДБ, прокуратури та судів становили понад 28%, промисловості, транспорту та зв'язку – 22%, охорони здоров'я, освіти, культури та мистецтва – 22%, радянських установ – більше 8%, партійних – понад 5%, комсомольських – майже 4%, сільськогосподарських та заготівель – 3% тощо. Всі керівні посади в обкомі партії обійняли прибулі функціонери. Для швидшого переобрання партійними комітетами реальної влади на місцях прискореними темпами формувалися первинні організації, особливо, в т.зв. силових структурах. Так, серед комуністів Тернопільської області працівники НКВС становили майже 37%, партійних комітетів – понад 16%, залізничного транспорту – 13%, облвиконкому – більше 5% [8, арк. 1].

Органам внутрішніх справ, були надані широкі права, вони діяли поза контролем інших державних органів і суспільства. Зокрема, нагляд прокуратури за законністю дій міліції був зведений до формальних моментів. У ново приєднаних західних областях України, існувало ніби дві чи навіть три правові системи з двома (чи трьома) органами, які де-факто виконували роль, відведену де-юре для прокуратури: а) власне прокуратура – для безпартійних та тих членів партії, на притягнення до відповідальності яких вона отримувала санкцію компартійного органу; б) районний комітет партії для рядових партійців, який міг вивести їх з-під дії закону відмовою дати санкцію на притягнення до кримінальної відповідальності; в) бюро обласного комітету, ЦК Компартії союзної республіки чи ЦК ВКП(б), якщо правопорушник входив до т.зв. номенклатури [21, с. 10].

Важлива роль у проведенні «радянзації» західноукраїнського регіону надавалася комсомольським організаціям. радянський режим усвідомлював, що переважну більшість членів УПА та підпілля ОУН складала західноукраїнська молодь, а відтак від місцевих структур постійно вимагалось провадити широкомасштабну політико-виховну роботу серед молоді, створювати комсомольські організації у селах, на кожному підприємстві, освітньому закладі. Так, станом на 15 серпня 1944 р. у західних областях України (крім Дрогобицької – через пізніше її звільнення) вже було створено 564 первинних комсомольських організацій, які нараховували майже 5,1 тис. членів [16, с. 69]. На кінець 1944 р. в основному було сформовано організаційну структуру комсомольських

організацій, яка складалася з 8 обкомів, 22 міськомів та 234 райкомів [23, с. 39]. Тим не менше, постанова Політбюро ЦК КП(б)У «Про посилення боротьби з українсько-німецькими націоналістами у західних областях України» від 26 лютого 1945 р. визнавала: «ЦК ЛКСМУ незадовільно керує створенням комсомольських організацій, залученням місцевої молоді в комсомол і не забезпечує належною допомогою новостворені комсомольські організації західних областей УРСР» [17].

Поповнення партійно-радянського апарату, зокрема, керівних комсомольських номенклатурних працівників, відбувалося здебільшого без врахування попереднього досвіду, освітнього рівня, моральних якостей, що спричиняло значну плінність кадрів. Одним із наслідків реалізації такої політики стало зосередження влади в руках осіб, які не мали відповідної освіти та належного рівня фахової підготовки. Так, лише у 1944 р. в Тернопільську область зі східних областей УРСР було направлено 5 935 осіб [2, с. 111]. Наприклад, на протязі лише лютого-грудня 1944 р. в Олександрійському районі Рівненської області було звільнено три начальники райвідділу НКДБ, начальник райвідділу НКВС, секретар райкому комсомолу, завідувачі відділами фінансів та державного забезпечення [6, арк. 2]. За 1945 р. змінилося 36% номенклатурних працівників Дрогобицького обкому партії [5, арк. 1].

В перші роки після звільнення від нацистської окупації в західних областях України органи влади не обиралися, а формувалися вищестоящими партійними та радянськими органами. Таку практику визначила прийнята 1 квітня 1944 р. постанова Політбюро ЦК КП(б)У «Про керівні органи місцевих Рад депутатів трудящих». Із звільненням від нацистської окупації обласні виконавчі комітети розпочали затверджувати склади рай – та міськвиконкомів.

В Закарпатській Україні на практиці все очевиднішим було прагнення радянського військового командування сконцентрувати максимальну повноту влади в своїх руках чи в підконтрольних структурах. Вартими уваги є аргументовані зауваження О. Довганича щодо характеру та масштабів залучення до процесу формування тимчасових органів влади та управління командування частин Червоної армії [9, с. 51–52]. Превентивна радянська Закарпаття значно випередила формальну зміну його політико-правового статусу. Цей процес став символічним початком визначального впливу СРСР на всю післявоєнну Центральну Європу [11, с. 273]. У більшості випадків саме радянські командири та політпрацівники брали на себе ініціативу з формування тимчасових народних комітетів у звільнених населених пунктах.

Після виконання свого основного завдання існування КПЗУ як окремої партійної структурно-організаційної одиниці стало недоцільним. 15 грудня 1945 р. ЦК ВКП(б) вирішив вважати можливим прийняття КПЗУ до складу ВКП(б) і автоматичне переведення членів КПЗУ у члени ВКП(б). Проте це рішення викликало чергову хвилю партійно-політичної чистки, про що промовисто свідчать факти (всього 38% членів КПЗУ стали членами ВКП(б)). Замість ЦК КПЗУ був призначений обласний комітет КП(б)У, а 5 січня 1946 р. затверджений його новий склад [10, с. 61].

Прибулі функціонери чітко виконували вказівки керівництва, виявляючи при цьому жорстокість, не зупиняючись навіть перед вчиненням тяжких злочинів. В лютому 1945 р. за прямою вказівкою начальника НКВС у

Чернівецькій області Руденка начальник Чернівецького районного відділу міліції Насонов разом із начальником відділення по боротьбі з бандитизмом цього ж райвідділу розстріляли п'ятьох колишніх учасників УПА, які відгукнулися на проголошену радянським урядом амністію. Після виявлення цього факту вони не лише не були притягнуті до відповідальності, а їхня поведінка навіть не стала предметом відповідного обговорення [20, с. 506]. Функціонери-апаратники загалом не відзначалися високими моральними якостями. Їхня грубість і зарозумілість, зловживання службовим становищем, ставали все більш неприхованими. На численні факти такої поведінки змушені були звертати увагу вищі партійні та радянські органи.

Екстраполюючи результати досліджень Р. Аксельрода на окреслено історико-політичний контекст, не викликає концептуальних зауважень обґрунтування залежності компетентності від рівня політичної культури владної еліти, складовими якої є професіоналізм, духовність, відповідальність, відповідний інтелектуальний капітал, високий рівень управлінської свідомості та зріле управлінське мислення тощо [1, с. 4]. Проте в реаліях утвердження сталінського тоталітарного режиму домінувало структурно-функціональне формування та реалізація політичної компетентності реальною правлячою соціальною стратою т.зв. радянського суспільства.

Висновки та перспективи. Таким чином, на основі проведеного історико-політологічного дослідження розкрито ціннісний та діяльнісний компоненти політичної компетентності партійної номенклатури західних областей Радянської України від часу включення до складу СРСР до кінця правління Й. Сталіна. Прибулі спеціалісти та місцеві «висуванці» формували нову радянську бюрократію, яка мала невисокий загальноосвітній і культурний рівень. Ціннісна деформація партійної номенклатури стала одним із характерних проявів політичної компетентності в умовах утвердження тоталітарного режиму у ворожому, в т.ч. ціннісно-цивілізаційному, середовищі Західної України, Північної Буковини та Закарпатської України. В багатьох випадках, серед «уповноважених», зайнятих на відповідальній роботі в партійних, радянських, адміністративних, профспілкових органах краю, переважали малокомпетентні особи, загальна освіта яких не перевищувала рівня середньої школи. Зате ці люди пройшли сувору школу сталінського виховання, навчилися беззастережно підкорятися партійній дисципліні. Такі кадри допомагали вирішити проблему кількісно, але загальний кваліфікаційний рівень спеціалістів залишався низьким. Заходи щодо покращення становища проблеми не вирішували. Комплектування апарату управління малокомпетентними людьми зі східних областей та місцевими «висуванцями» з пролетарських верств стало ще одним свідченням зміни соціального складу службовців за рахунок зниження його якісного рівня, що не могло сприяти їх відповідній політичній ефективності.

Список використаних джерел

1. Аксельрод Р. Б. Компетентність як ціннісна складова політичної культури владної еліти України [Текст]: автореф. дис... канд. політ. н.; спец. 23.00.03 «Політична ідеологія та культура» / Р. Б. Аксельрод; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2015. – 19 с.
2. Гулай В. Кадрова політика радянського режиму в західних областях України після завершення Другої світової війни (1945–1953 рр.) / В. Гулай // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2004. – №502. – С.110–116.

3. Державний архів Львівської області. – Ф.П–5001. Дрогобицький обласний комітет Комуністичної партії України. – Оп.1. – Спр.101.
4. Там само. – Оп.2. – Спр.111.
5. Там само. – Оп.6. – Спр.153.
6. Державний архів Рівненської області. – Ф.П–400. Ровенський обласний комітет Комуністичної партії України. – Оп.3. – Спр.25.
7. Державний архів Тернопільської області. – Ф.П–1. Тернопільський обком КП(б)У. – Оп.1. – Спр.3.
8. Там само. – Спр.147.
9. Довганич О. Питання возз'єднання у доповіді політуправління 4-го Українського фронту Головному політичному управлінню Червоної армії / О. Довганич // 1945 рік. Закарпатська Україна. Матеріали наукової конференції, присвяченої 50-річчю Перемоги над фашизмом та 50-річчю возз'єднання Закарпаття з Україною (Ужгород, 26 травня 1995 р.). – Ужгород: Виробничо-видавничий комбінат «Патент», 1995. – С.50–59.
10. Електоральні процеси України в регіональному вимірі: Буковина і Закарпаття: монографія [Текст] / Під ред. А. Круглашова і М. Токаря. – Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2014. – 552 с.
11. Закарпаття 1919–2009 років: історія, політика, культура / українськомовний варіант українсько-угорського видання [Текст] / Під ред. М. Вегеша, Ч. Фединець. – Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2010. – 720 с.
12. Історія Львова. У трьох томах [Текст] / Редколегія: Я. Ісаєвич, М. Литвин, Ф. Стеблій. – Т.3. – Львів: Центр Європи, 2007. – 575 с.
13. Кучерепа М. М. Волинська Волинь: 1939–1941 рр.: навч. посіб. [Текст] / М. Кучерепа, В. Вісин. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005. – 486 с.
14. Левіна Ю. Структурно-організаційне оформлення органів інформаційного впливу радянської влади в Чернівецькій області 1940–1941 рр.) / Ю. Левіна // Питання історії України: Збірник наукових праць. – Т.15. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2012. – С.170–175.
15. Лепська Н. Компетентність політична / Н. Колесницька // Політологія: навчальний енциклопедичний словник-довідник для студентів ВНЗ I–IV рівнів акредитації / За наук. ред. Н. М. Хомі [В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін.]. – Львів: «Новий Світ–2000», 2014. – С.309–311.
16. Малирчук О. М. Тоталітаризм проти західноукраїнського села [Текст] / О. М. Малирчук. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2008. – 228 с.
17. Нагірняк М. Я. Політична та ідеологічна боротьба органів комуністичної партії у процесі утвердження режиму у Західній Україні (1944–1945 рр.) [Електронний ресурс] / М. Я. Нагірняк, Р. В. Лаврецький. – Режим доступу: ubgd.lviv.ua/moodle/pluginfile.php/14596/...1/NAG2013_6.pdf
18. Политическое руководство Украины. 1938–1989 / Сост. В. Ю. Васильев, Р. Ю. Подкур, Х. Куромия, Ю. И. Шаповал, А. Вайнер. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2006. – 544 с.
19. Сахань О. Компетентність політична / О. Сахань // Політичний енциклопедичний словник / уклад.: [Л. М. Герасіна, В. Л. Потрібна, І. О. Поліщук та ін.]; за ред. М. П. Требіна. – Х.: Право, 2015. – С.336–338.
20. Сергієвич В. Десять буремних літ. Західноукраїнські землі у 1944–1953 рр. Нові документи і матеріали. – К.: Дніпро, 1998. – 944 с.
21. Трухан А. Я. Прокуратура західних областей України у 1944–1953 рр. (історико-правовий аспект) [Текст]: автореф. дис... к. юр. н.: спец.: 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / А. Я. Трухан; Національний університет «Львівська політехніка». – Львів, 2012. – 16 с.
22. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф.П–1. – Оп.23. – Спр.813.
23. Ярош Б. О. Сторінки політичної історії західноукраїнських земель (30–50-ті рр. XX ст.) [Текст]: монографія / Б. О. Ярош. – Луцьк: Ред.-вид. від. «Вежа» Волинського державного університету ім. Лесі Українки, 1999. – 194 с.

References

1. Akselrod R. B. Kompetentnist yak tsinnisna skladova politychnoi kultury vladnoi elity Ukrainy [Текст]: avto-ref. dys... kand. polit. n.; spets. 23.00.03 «Politychna ideolohiia ta kultura» / R. B. Akselrod; Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M. P. Drahomanova. – K., 2015. – 19 s.
2. Hulai V. Kadrova polityka radianskoho rezhymu v zakhidnykh oblastiakh Ukrainy pislia zavershennia Druhoi svitovoi viiny (1945–

1953 rr.) / V. Hulai // Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». – 2004. – №502. – S.110–116.

3. Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti. – F.P–5001. Drohobyt'skyi oblasnyi komitet Komunistychnoi partii Ukrainy. – Op.1. – Spr.101.

4. Tam samo. – Op.2. – Spr.111.

5. Tam samo. – Op.6. – Spr.153.

6. Derzhavnyi arkhiv Rivnenskoï oblasti. – F.P–400. Rovenskyi oblasnyi komitet Komunistychnoi partii Ukrainy. – Op.3. – Spr.25.

7. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoï oblasti. – F.P–1. Ternopil'skyi obkom KP(b)U. – Op.1. – Spr.3.

8. Tam samo. – Spr.147.

9. Dovhanych O. Pytannia vovziednannia u dopovidi politupravlinnia 4-ho Ukrain'skoho frontu Holovnomu politychnomu upravlinniu Chervonoï armii / O. Dovhanych // 1945 rik. Zakarpatska Ukraina. Materialy naukovoi konferentsii, prysviachenoi 50-richchiu Peremohy nad fashyzmom ta 50-richchiu vovziednannia Zakarpattia z Ukrainoiu (Uzhhorod, 26 travnia 1995 r.). – Uzhhorod: Vyrobynycho-vydavnychy kombinat «Patent», 1995. – S.50–59.

10. Elektoralni protsesy Ukrainy v rehionalnomu vymiri: Bukovyna i Zakarpattia: monohrafiia [Tekst] / Pid red. A. Kruhlaushova i M. Tokaria. – Uzhhorod: Polihraftsentr «Lira», 2014. – 552 s.

11. Zakarpattia 1919–2009 rokiv: istoriia, polityka, kultura / ukrainomovnyi variant ukrainsko-uhorskoho vydannia [Tekst] / Pid red. M. Vehesha, Ch. Fedynets. – Uzhhorod: Polihraftsentr «Lira», 2010. – 720 s.

12. Istoriia Lvova. U trokh tomakh [Tekst] / Redkolehiia: Ya. Isaievych, M. Lytvyn, F. Steblii. – T.3. – Lviv: Tsentr Yevropy, 2007. – 575 s.

13. Kucherepa M. M. Volyn: 1939–1941 rr.: navch. posib. [Tekst] / M. Kucherepa, V. Visyn. – Luts'k: Volyn'ska oblasna drukarnia, 2005. – 486 s.

14. Levina Yu. Strukturno-orhanizatsiine oformlennia orhaniv informatiinoho vplyvu radianskoï vlady v Chernivets'kii oblasti 1940–1941 rr.) / Yu. Levina // Pytannia istorii Ukrainy: Zbirnyk naukovykh prats. – T.15. – Chernivtsi: Chernivets'kyi natsionalnyi universytet, 2012. – S.170–175.

15. Lepska N. Kompetentnist politychna / N. Kolesnytska // Politolohiia: navchalnyi entsyklopedychnyi slovnyk-dovidnyk dlia studentiv VNZ I–IV rivniv akredytatsii / Za nauk. red. N. M. Khomy [V. M. Denysenko, O. M. Sorba, L. Ya. Uhryn ta in.]. – Lviv: «Novyi Sovit–2000», 2014. – S.309–311.

16. Maliarchuk O. M. Totalitaryzm proty zakhidnoukrainskoho sela [Tekst] / O. M. Maliarchuk. – Ivano-Frankivsk: Misto NV, 2008. – 228 s.

17. Nahirniak M. Ya. Politychna ta ideolohichna borotba orhaniv komunistychnoi partii u protsesi utverdzhennia rezhymu u Zakhidnii Ukraini (1944–1945 rr.) [Elektronnyi resurs] / M. Ya. Nahirniak, R. V. Lavret'skyi. – Rezhym dostupu: ubgd.lviv.ua/moodle/pluginfile.php/14596/...1/NAG2013_6.pdf

18. Politycheskoe rukovodstvo Ukrainy. 1938–1989 / Sost. V. Ju. Vasil'ev, R. Ju. Podkur, H. Kuromiya, Ju. I. Shapoval, A. Vajner. – M.: «Rossijskaja politicheskaja jenciklopedija» (ROSSPJeN), 2006. – 544 s.

19. Sakhan O. Kompetentnist politychna / O. Sakhan // Politychnyi entsyklopedychnyi slovnyk / uklad.: [L. M. Herasina, V. L. Potribna, I. O. Polishchuk ta in.]; za red. M. P. Trebina. – Kh.: Pravo, 2015. – S.336–338.

20. Serhiichuk V. Desiat buremnykh lit. Zakhidnoukrainski zemli u 1944–1953 rr. Novi dokumenty i materialy. – K.: Dnipro, 1998. – 944 s.

21. Trukhan A. Ya. Prokuratura zakhidnykh oblastei Ukrainy u 1944–1953 rr. (istoryko-pravovyi aspekt) [Tekst]: avto-ref. dys... k. yur. n.: spets.: 12.00.01 «Teoriia ta istoriia derzhavy i prava; istoriia politychnykh i pravovykh uchen» / A. Ya. Trukhan; Natsionalnyi universytet «Lvivska politekhnika». – Lviv, 2012. – 16 s.

22. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshcheykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy. – F.P–1. – Op.23. – Spr.813.

23. Iarosh B. O. Storinky politychnoi istorii zakhidnoukrainskykh zemel (30–50-ti rr. XX st.) [Tekst]: monohrafiia / B. O. Yarosh. – Luts'k: Red.-vyd. vid. «Vezha» Volyn'skoho derzhavnnoho universytetu im. Lesi Ukrainky, 1999. – 194 s.

Dokash O. Yu., PhD in Political Science, Associated Professor
Department of Social and Human Sciences and Law Chernivtsi
Institute of Trade and Economics Kyiv National University of Trade
and Economics (Ukraine, Chernivtsi), sanax79@mail.ru

Political competence of party nomenclature of Western regions of Ukraine (end of 30th to beginning of 50th of XX century): axiology and activity aspects

The aim of the article is research of political party nomenclature competence of Western regions of Ukraine approval period of the Stalinist totalitarian regime in an axiology and activity measuring using modern methodology of political science.

The main source of formation of specific phenomenon of political party nomenclature competence was the political and cultural experience of leading party, Soviet and komсомol workers gained during the so-called «Great Terror». Special attention is concentrated on description axiology of leading workers central, regional, district and municipal committees of CP (B) in compared to the traditional features of political culture of Western Ukraine, North Bukovina and Transcarpathia Ukraine of 20–30th of XX century.

Keywords: political competence, the party nomenclature, the Western regions of the USSR, political values, political activity.

Докаш О. Ю., кандидат политических наук, доцент кафедры социально-гуманитарных наук и права, Черновицкий торгово-экономический институт Киевского национального торгово-экономического университета (Украина, Черновцы), sapax79@mail.ru

Политическая компетентность партийной номенклатуры западных областей Украины (конца 30-х – начала 50-х гг. XX ст.): аксиологический и деятельностный аспекты

Целью статьи является исследование политической компетентности партийной номенклатуры западных областей Украины периода утверждения сталинского тоталитарного режима в аксиологическом и деятельностном измерениях на основе современной методологии политической науки. Основным источником формирования специфического феномена политической компетентности партийной номенклатуры западных областей стал политико-культурный опыт руководящих партийных, советских и комсомольских работников СССР, полученный в годы т.н. «Большого террора». Отдельное внимание сосредоточено на характеристике аксиологии руководящих работников центральных, областных, районных и городских комитетов КП(б) У по сравнению с традиционными чертами политической культуры Западной Украины, Северной Буковины и Закарпатской Украины 20–30-х годов XX ст.

Ключевые слова: политическая компетентность, партийная номенклатура, западные области УССР, политические ценности, политическая деятельность.

* * *

УДК 327(477:4–13:61)(045)

Міхейченко М. А.,

кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара (Україна, Дніпропетровськ), marinacvetaeva1@gmail.com

Східно–Середземноморський вектор зовнішньої політики України «до» та «після» подій «Євромайдану–2014»: нові можливості співробітництва

Визначені пріоритети розвитку зовнішньої політики України щодо країн Східно–Середземноморського простору «до» та «після» подій «Євромайдану–2014».

З'ясовано, що взаємини України та країн Східного Середземномор'я мають важливий вплив на євроінтеграційні процеси. Особливо актуальними є питання взаємодії України та даних країн в контексті таких подій, як окупація Криму, посилення деструктивного впливу Російської Федерації на Сході України. В умовах дисбалансування безпекової ситуації актуалізується питання співробітництва України та країн Східного Середземномор'я у сфері безпеки.

Доводиться теза про те, що з часів «Євромайдану–2014» відносини країн Східного Середземномор'я (на прикладі Румунії, Болгарії, Греції) та України зазнали значних змін у бік поглиблення співпраці.

Ключові слова: регіон Східного Середземномор'я, співробітництво, партнерство, безпекова політика, зовнішня політика, Україна, «Євромайдан–2014», Румунія, Болгарія, Греція.

У конструкті взаємовідносин Україна – Східно–Середземноморські країни після подій «Євромайдану–2014» виникають зміни, викликані зміщенням акцентів політики з питань соціально–політичних, економічних та культурного співробітництва до питань оборони, безпеки та подальшої інтеграції під егідою ЄС.

До 2014 року взаємовідносини країн Східного Середземномор'я та України не можна охарактеризувати як симетричні. Так, аналіз взаємовідносин окремих країн Східного Середземномор'я та України на прикладі Румунії, ілюструє, наявність певних проблем на шляху до співробітництва (в даному випадку територіальної

суперечки навколо острова Зміїний). Однак, після подій «Євромайдану–2014» набуває актуальності пристосування сторін до зміненого безпекового становища в регіоні шляхом встановлення більш симетричних стосунків у галузі безпеки, конструювання рамок співпраці за для спільного блага.

Проблемою статті є визначення нових можливостей реалізації Східно–Середземноморського вектору зовнішньої політики України. Особливо актуальним це питання виявляється в сучасних умовах нових викликів та загроз.

Для України, першочерговими та привабливими в цьому контексті є також поглиблення євроінтеграційних ініціатив, пошук нових механізмів з питань оборонної безпеки, враховуючи потенціал та досвід Східно–Середземноморських країн.

В межах аналізу наявних розробок і публікацій, слід констатувати недостатню розробленість вище окресленої проблематики. Поява даного дослідження є результатом комплексного підходу до проблеми вивчення взаємодії України та країн Східно–Середземноморського регіону. Складність дослідження обумовлена суперечливим та подекуди складним характером розвитком відносин України з країнами досліджуваного регіону.

Шлях до розгляду зовнішньополітичних устремлінь України в напрямку країн Східного Середземномор'я полягає, у науковій літературі, перш за все, через ідею дослідження зони чорноморської співпраці, що була популярною в українських колах ще з першої половини ХХ сторіччя. Зокрема, на підтвердження цієї тези слугують роботи М. Грушевського, і С. Рудницького, і Ю. Липи. А також наявні роботи, що докладно висвітлюють перспективи України в межах діяльності Організації Чорноморського економічного співробітництва, так, дослідник В. В. Макух, підкреслює важливість розвитку південно–східного вектору зовнішньої політики України. Крізь призму економічних сфер співробітництва та механізмів реалізації Європейської політики сусідства аналізувала взаємовідносини України та країн Східного Середземноморського регіону у своїх роботах дослідниця О. Шумило, наголосуючи на важливості поглиблення співробітництва між цими країнами через низку торговельних угод.

Окремі аспекти відносин України та країн Східного Середземномор'я розглядали також такі вітчизняні дослідники як В. Ф. Лисак, Т. Ткачук, І. М. Соловей, М. О. Дьоміна, С. В. Мякушко та ін.

У працях зарубіжних дослідників проблематику взаємодії України та Східно–Середземноморських країн на тлі сучасних подій висвітлював дослідник Гійом Ван дер Лоо. Зокрема, він спирався на важливості укладання та імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС з метою поглиблення євроінтеграційних процесів. Серед низки робіт, що викликають інтерес у вище окресленій тематиці є роботи Майкла Лі. Так, американський дослідник зазначає, що криза в Україні зосередила увагу Східно–Середземноморських країн на давній потребі диверсифікувати свої джерела енергії, відходячи від надмірної залежності від імпорту нафти і газу з Росії.

Слід констатувати, що більшість досліджень на окреслену проблематику мають фрагментарний характер, не надають цілісного відображення перспектив реалізації Східно–Середземноморського вектору зовнішньої політики України з огляду на сучасні події.

Метою статті є висвітлення та аналіз реалізації Східно–Середземноморського вектору зовнішньої політики